

передбачає готовність кваліфікованого робітника до зміни виконуваних професійних завдань, до зміни робочого місця, здатність швидко освоювати нові види робіт, нові спеціальності.

Література:

1. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки. Комітет з економічних реформ при Президентові України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/files/0/9/programa_reform.pdf. — Заголовок з екрану.
2. Игошев Б.М. Дополнительное профессиональное образование: новые ориентиры развития / Б.М. Игошев // Педагогика. — 2008. — №2. — С. 44 – 48.
3. Лібанова Е. Кому вигідна дешева робоча сила? / Е. Лібанова // Дзеркало тижня. — 2007. — №16/17. — С. 10.
4. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. пед. пед. наук України ; [авт. В.П. Андрущенко, І.Д. Бех, М.І. Бурда та ін. ; редкол. В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), В.М. Мадзігон (заст. голови), О.Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В.Г. Кременя. — К. : Пед. думка, 2011. — 304 с.
5. Ярошенко Г. Розвиток механізму взаємодії ринку праці і професійної освіти України / Г. Ярошенко, І. Заюков // Україна : аспекти праці. — 2007. — № 6. — С. 25 – 29.

Обґрунтовано значення професійної мобільності в сучасних умовах ринку праці та висвітлено методологічні проблеми формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників.

Ключові слова: мобільність, професійна мобільність, ринок праці, кваліфікований робітник.

Обосновано значение профессиональной мобильности в современных условиях рынка труда и отражены методологические проблемы формирования профессиональной мобильности будущих квалифицированных рабочих.

Ключевые слова: мобильность, профессиональная мобильность, рынок труда, квалифицированный рабочий.

Grounded value of professional mobility in the modern terms of labour-market and the methodological problems of forming of professional mobility of future skilled workers are reflected.

Keywords: mobility, professional mobility, labour-market, skilled worker.

УДК 377.3.091.313:004

В.О. Уманець
м. Вінниця, Україна

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ У ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗАСОБАМИ ОСВІТНЬОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Постановка проблеми. Необхідність підготовки компетентних і мобільних кваліфікованих робітників, здатних працювати у швидкозмінних умовах ринкової економіки, потребує вирішення двох принципових питань: якими компетентностями має володіти випускник професійно-технічного навчального закладу (ПТНЗ) та які межі його професійної мобільності.

Для відповіді на поставлені запитання необхідно є розробка сучасної моделі кваліфікованого робітника на всіх етапах його підготовки. Така модель є основою розробки освітньо-кваліфікаційної характеристики кваліфікованого робітника.

Для розв'язання проблеми підготовки кваліфікованого робітника необхідно використовувати інтегрований підхід, здійснюваний на основі оптимального сполучення різних моделей. У даний час найбільш доцільним є розробка компетентнісно-орієнтованої моделі професіонала-творця, здатного продукувати конструктивні ідеї, самостійно вирішувати

задачі в нестандартних ситуаціях, досліджувати невизначеності і постійно перебувати в процесі професійного росту і саморозвитку.

У даній статті пропонується модель підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах засобами освітнього інформаційного середовища (ОІС).

Аналіз актуальних досліджень. Проблемі розробки моделі фахівця присвячено дослідження ряду авторів (С. Батишева, Н. Кузьміної, А. Маркової, Є. Рогова, Г. Суходольського та ін.). Більшість запропонованих моделей зорієнтовані на отримання професійних знань і вмінь, на розвиток соціально-психологічних і духовно-творчих складових особистості та фахівця, визначення здібностей працювати в умовах ринкових відносин та отримувати результати, адекватні вимогам суспільства та науково-технічного прогресу.

Моделі зазначених авторів будувалися з позицій структурного, діяльнісного, особистісного підходів. Але жоден з названих підходів у достатній мірі не може вирішити проблеми підготовки компетентного та мобільного кваліфікованого робітника у професійно-технічних навчальних закладах засобами освітнього інформаційного середовища.

Мета статті – розробити модель підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах засобами освітнього інформаційного середовища.

Виклад основного матеріалу. Модель конкурентоспроможного кваліфікованого робітника, який відповідає вимогам ринкової економіки, є нині актуальним питанням з різних позицій: економічної, соціальної, психологічної, освітньо-професійної підготовки, нормативно-технологічних вимог до практичних дій працівника та ін.

Модель – це матеріальний або розумово представлений об'єкт, який у процесі дослідження заміщує об'єкт оригіналом так, що його безпосереднє вивчення дає нові знання щодо об'єкта-оригінала [1, с. 63]. Модель є копією або аналогом досліджуваного процесу, предмета або явища, яка відображає суттєві властивості об'єкта моделювання. Під моделюванням розуміється процес побудови, вивчення та застосування моделей. Модель конкурентоспроможного фахівця є науково-методичною основою професійного навчання.

Модельний метод у системі професійного навчання виконує функції нормативного забезпечення досягнення та використання конкретного етапу формування конкурентоспроможності майбутніх кваліфікованих робітників. Мета нормативного забезпечення конкурентоспроможності кваліфікованих робітників полягає у необхідності координації процесу формування, використання і розвитку соціального потенціалу особистості відповідно до її стану і тенденцій зміни, використання інших ресурсів – технічних, технологічних, організаційних, економічних для забезпечення її пріоритету і конкурентності.

Під час формування моделі конкурентоспроможного кваліфікованого робітника слід виходити, по-перше, з розуміння того, що конкурентоспроможність фахівця може бути визначена рівнем його професіоналізму в праці; по-друге, рівень професіоналізму у конкурентній сфері трудової діяльності різний. Він залежить від характеру професії. Професій багато, тож можливості досягнення високого рівня професіоналізму у кожній сфері трудової діяльності різні. Вони вимагають різних зусиль не лише для досягнення необхідного рівня конкурентоспроможності, але й його підтримки.

Тому дуже важливим є підготовка в навчальному закладі кваліфікованого робітника, який відповідає основним вимогам:

1. Він, як кінцевий продукт навчального закладу, має володіти високим рівнем конкурентоспроможності в плані вимог до робочого місця.

2. Його мають готувати з урахуванням майбутньої зайнятості на конкретному робочому місці. Реалізація цього підходу можлива, якщо навчальні заклади у процесі навчання будуть використовувати інноваційні технології. Одна із технологій зорієнтована на освоєння методу моделювання та розроблення моделей майбутнього фахівця.

У науковій літературі можна натрапити на низку міркувань щодо різновидів моделей фахівця. Вивченню даної проблеми приділили увагу вчені Є. Іванова, А. Маркова, В. Пилипенко. Варіантом моделі кваліфікованого робітника, на думку автора, є професійно-

кваліфікаційна модель, де відображені види професійної діяльності на різних посадах і різних робочих місцях, обов'язки і функції, якості, знання та навички. Такі моделі необхідні для добору і розстановки кадрів, для атестації, для складання програми підготовки і перепідготовки фахівців.

Модель фахівця – відображення обсягу і структури професійних і соціально-психологічних властивостей, знань, умінь, які в сукупності становлять узагальнену характеристику фахівця як члена суспільства. Щоб набути ці компоненти, необхідно пройти певну підготовку. Отже, у цьому плані виокремлюють:

- а) модель фахівця;
- б) модель підготовки фахівця.

Модель підготовки фахівця створюють для організації професійного навчання, вона ґрунтується на моделі фахівця. При цьому можливі такі варіанти [2, с. 25]:

– модель діяльності фахівця, куди входить опис видів професійної діяльності і способів їх реалізації, у тому числі професійні завдання та функції, професійні ускладнення, професійні структури і робочі місця;

– модель особистості фахівця, яка охоплює соціально-психологічні якості й властивості працівника. Модель особистості спеціаліста – це опис сукупності його компетентностей, які забезпечують успішне виконання завдань, що виникають у виробничій сфері, а також його самонавчання, саморозвиток і самореалізація.

Для всебічного аналізу суспільно-професійної функціональності випускника дослідники (А. Бадаєв, Л. Колодійчук) використовують модель випускника, яка дозволяє виділити і впорядкувати окремі риси майбутнього фахівця. З точки зору підбору змісту навчання істотне значення мають якості ОКХ кваліфікованого робітника. Нині все частіше робиться акцент на необхідності озброєння майбутніх робітників більш багатими фундаментальними знаннями з певної професії. З іншого боку, відмічається важливість формування у майбутніх кваліфікованих робітників таких рис, як потреба в постійній самоосвіті, активна життєва позиція (творча, професійна, суспільна тощо).

М. Ярмаченко у «Педагогічному словнику» визначає моделювання як одну з основних категорій пізнання, вважає, що на ідеї моделювання ґрунтується будь-який метод наукового дослідження – як теоретичний (використовуються різноманітні знакові, абстрактні моделі), так і експериментальний (використовує предметні моделі) [4, с. 323].

За О. Леонтьєвим, модель – система (множинність), елементи якої знаходяться у відносинах подібності (гомоморфізму, ізоморфізму) до елементів певної іншої (такої, що моделюється) системи.

Під час створення моделі фахівця слід враховувати низку методичних вимог, а саме:

– модель фахівця має бути різною для початківця, та досвідченого, успішного кваліфікованого робітника, адже мірою набуття стажу роботи урізноманітнюються форми та напрями залучення працівника до продуктивного процесу. Це веде до зростання його професіоналізму;

– модель фахівця має передбачати компоненти, які певним чином впливають на ефективність діяльності й забезпечують контроль за нею, легко визначаються і піддаються коригуванню;

– моделі фахівців, які мають аналогічну професію, але різні спеціалізації, можуть відрізнятися одна від одної;

– модель підготовки фахівця ґрунтується на моделі фахівця і включає види навчальної й пізнавальної діяльності щодо опанування професійної діяльності, навчальні плани і програми, форми їхнього зв'язку із виробництвом, освітньо-кваліфікаційні характеристики (ОКХ) кваліфікованого робітника.

Формування моделі кваліфікованого робітника схематично подана на рис. 1.

Рис. 1. Структура модельного формування і розвитку конкурентоспроможного кваліфікованого робітника у виробничій системі

Урахування модельного методу у підготовці конкурентоспроможних спеціалістів дає можливість знати, якою буде досліджувана продуктивна система через 5-10 років, які професії будуть потрібні для різних сфер, яким рівнем компетенцій кваліфіковані робітники мають володіти, щоб кваліфіковано виконувати свою роботу. Вони мають передбачувати, як під впливом науково-технічних досягнень змінюються умови праці, які нові вимоги у зв'язку із цим висуваються до підготовки конкурентоспроможного кваліфікованого робітника, і як ці завдання розв'язуватимуться в майбутньому.

За такого підходу до прогнозування потрібного рівня конкурентоспроможного кваліфікованого робітника, його підготовка і підвищення кваліфікації будуть вестися із певним «випередженням», воно, до певної міри, буде вести за собою процес розвитку людини, скорочуючи дистанцію між реальним і потрібним рівнем знань.

Оскільки йде процес нарощування наукових знань у кожній професії, важливо, щоб навчальний процес, з одного боку, моделювався на засадах єдності загальної та професійно-технічної освіти, а з іншого – не лише відображав досягнутий рівень сучасного виробництва, а й випереджав його.

Модель підготовки кваліфікованого робітника будують на основі аналізу всіх типів завдань, а також набору конкретних проміжних і кінцевих цілей, причому визначається набір предметів, які вносять свій внесок у досягнення кінцевої мети – підготовку кваліфікованого робітника з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин.

Основою для побудови моделі формування базових професійних компетенцій кваліфікованого робітника з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин в процесі фахової підготовки є ДСПТО з професії та освітньо-кваліфікаційні характеристики (ОКХ). ОКХ випускника ПТНЗ є державним нормативним документом, у якому узагальнюється зміст освіти, тобто відображаються цілі освітньої та професійної підготовки, визначається місце фахівця в структурі господарства держави і формулюються вимоги до його компетентності, інших соціально важливих властивостей та якостей. Цей стандарт є

складовою галузевої компоненти ДСПТО, в якій узагальнюються вимоги з боку держави до змісту освіти й навчання. ОКХ відображає соціальне замовлення на підготовку кваліфікованого робітника з урахуванням аналізу професійної діяльності й вимог до змісту освіти й навчання з боку держави та окремих замовників. У ній визначають галузеві кваліфікаційні вимоги до соціально-виробничої діяльності ПТНЗ з певних професій та освітньо-кваліфікаційного рівня і державні вимоги до властивостей та якостей особи, яка здобула певний освітній рівень відповідного фахового спрямування.

Таким чином, згідно з ДСПТО з професії 7241.1 «Електромеханік з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин», майбутній кваліфікований робітник з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин повинен володіти певними якостями, зокрема для оволодіння необхідними навичками в процесі виконання робіт згідно з освітньо-кваліфікаційною характеристикою електромеханіка з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин, таких, наприклад, як поточний ремонт та обслуговування лічильно-обчислювальних машин, складання і монтаж простих електросхем, виконання функцій оператора персонального комп'ютера, загальне збирання та профілактичне обслуговування лічильно-обчислювальних машин; потрібно формувати відповідні базові професійні компетенції.

Процес засвоєння знань, що є професійно значимими для фахівців з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин, є досить складним через значне інформаційне навантаження і, водночас, позбавлений емоційності у сприйнятті навчального матеріалу. Важливою умовою формування базових професійних компетенцій учнями професійно-технічних навчальних закладів є розуміння специфіки предметів професійно-теоретичного циклу викладачами-гуманітаріями та оновлення підходів до викладання предметів професійного спрямування. Можемо констатувати, що, якість формування в майбутніх фахівців з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин базових професійних компетенцій тісно пов'язана із здатністю сприймати навчальний матеріал і водночас оволодівати культурними надбаннями людства.

Блок теоретичних знань формується під час вивчення предметів загально-професійного та професійно-теоретичного циклу, таких як «Основи правових знань», «Основи галузевої економіки та підприємництва», «Інформаційні технології», «Охорона праці» тощо. Практичні вміння та навички учень ПТНЗ отримує при вивченні предметів професійно-теоретичного циклу, таких як «Спеціальна технологія ремонту», «Експлуатація персонального комп'ютера», «Електрорадіовимірювання», «Читання креслень», «Електротехніка», «Матеріалознавство», «Основи радіоелектроніки» та виробничого навчання і практики, причому акцент робиться саме на виробничому навчанні та практичній діяльності учня на підприємстві, тобто під час виробничої практики.

Особисті якості та психологічні характеристики майбутнього кваліфікованого робітника розвиваються під час вивчення таких предметів, як «Техніка пошуку роботи», «Ділова етика та культура спілкування», у позаурочній роботі, на виховних годинах тощо.

Важливе місце у підготовці кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах займає створення та функціонування інформаційно-освітнього середовища (ІОС).

Світова спільнота останніми роками утворила глобальну інформаційну мережу на базі комп'ютерних телекомунікаційних технологій (Internet, Intranet і ін.), що дало принципово новий рівень розвитку людського суспільства і його економіки. Зокрема, через ці мережі з будь-якого робочого місця, оснащеного сучасним комп'ютером, реалізується оперативний доступ до будь-якої інформації світового рівня і оперативного представлення споживачу різноманітних видів наукової і навчальної інформації.

Оскільки сучасні електронні навчальні продукти (ЕНП) стають базовим елементом ІОС, вони, по суті відображають структуру та інтерактивну форму вказаного електронного ресурсу, забезпечують навчання учнів за індивідуальними й оптимальними програмами, надають базову і додаткову профільну інформацію, зокрема за допомогою:

- а) повних текстів лекцій з можливим використанням відео (аудіо)-матеріалів;
- б) документів до практичних і семінарських занять: завдань для самоконтролю студентів, тестів тощо;
- в) відео (аудіо)-матеріалів до розділу;
- г) узагальнюючих таблиць і схем;
- д) переліку матеріалів для додаткового опрацювання.

Модернізовані за названими напрямками ЕНП у сучасних ВНЗ, як правило, формують інформаційно-освітній портал як відновлене дискретне освітнє середовище, адаптоване та чітко зорієнтоване на реалізацію навчальних проєктів. Більше того, з огляду на можливості диверсифікації стратегій освіти ВНЗ, інформаційно-освітній портал є домінантою в упровадженні й ефективному використанні електронних навчальних комплексів та інших інформаційних продуктів.

Приваблива архітектура розташування електронних навчальних курсів у локальній мережі інформаційно-освітнього порталу ПТНЗ, їх доступність, специфічна система управління, контролю і тренінгу створюють зручні умови для використання, сприяють розвитку навичок самостійної навчальної діяльності та вмінь документального і фактографічного пошуку. Проте власне розповсюдження електронних навчальних курсів і формування ІОС не вирішують усієї проблеми ефективності інформаційного забезпечення навчального процесу і передбачає запровадження інновативності в усіх сферах навчально-інформаційної роботи методичних комісій, центрів, бібліотек.

Це важливий інформаційний аспект ефективності ІОС. Йдеться, насамперед, про гармонійну адаптацію та використання деяких організаційно-методичних та інформаційно-технологічних заходів у практичній площині формування єдиного інформаційного середовища, що має забезпечити нові освітні якості на основі інтегрування сучасних технологій у схему традиційної підготовки фахівців. При цьому розвиток інформаційно-комунікаційних технологій є необхідним і дуже важливим для запровадження їх у всі сфери діяльності суспільства.

Пріоритетне інформаційне забезпечення освіти полягає, насамперед, у інформатизації всіх сфер навчальної діяльності та розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури ПТНЗ на основі запровадження комп'ютерних систем, автоматизації процесів створення електронних каталогів, застосування інтелектуальних інформаційних технологій і формування на цій платформі високотехнологічного інформаційного середовища та освітнього порталу навчального закладу.

Таким чином, саме інформатизація ПТНЗ на тлі активного запровадження комп'ютерних і комунікаційних технологій дає змогу відчутно впливати на якість формування ресурсно-інформаційного забезпечення всіх аспектів навчальної діяльності. Перш за все, урізноманітнюється система навчально-методичних інформаційних ресурсів, поліпшується продуктивність одержання необхідної інформації, підвищується ефективність результатів навчальної діяльності. Досвід проведення широкомасштабної інформатизації різних ПТНЗ довів доцільність використання системного поетапного підходу, який залежить певним чином від рівня оснащення засобами автоматизації, основними з яких є комп'ютери, телекомунікаційні мережі, а також відповідні інформаційні системи, бібліотечні програми та технології на їх основі.

Висновки. Державні стандарти професійно-технічної освіти, що нині розробляються та впроваджуються в Україні, засновані переважно на кваліфікаційній моделі фахівця, що достатньо жорстко прив'язана до об'єкта та предмета праці. Водночас, сучасна європейська освіта характеризується посиленням практико-орієнтованого змісту професійного навчання, переходом від кваліфікаційної моделі професійної освіти до компетентної. Саме компетентнісний підхід, як показує світова практика, в змозі забезпечити підготовку висококваліфікованих конкурентноспроможних робітничих кадрів, здатних до ефективної самореалізації у професійній діяльності, зокрема у фаховій підготовці майбутніх кваліфікованих робітників з ремонту та обслуговування лічильно-обчислювальних машин.

Література:

1. Давыдов В. П. Теоретические и практические основы моделирования процесса профессиональной подготовки специалиста / В. П. Давыдов, О. Х. Рахимов // Инновации в образовании. – 2002. – № 2. – С. 63.
2. Гейзерська Р. А. Модель підготовки магістра економічного профілю / Р. А. Гейзерська // Гуманізація навчально-виховного процесу : наук.-метод. зб. – Вип. XXXIV. – Слов'янськ, 2007. – С. 22–29.
3. Общая психодиагностика / под. ред. А.А. Бадаева, В.В. Столина. -М. : Изд-во Моск. ун-та, 1987. -115 с.
4. Педагогічний словник / редкол. : М.Д. Ярмаченко, І.А. Зязюн, В.М. Мадзігон, Н.Г. Ничкало та ін. ; за ред. М.Д. Ярмаченко. – К. : Пед. думка, 2001. – 516 с.

У статті розкрито поняття «модель фахівця», проаналізовано переваги використання інформаційно-освітнього середовища для учнів і викладачів ПТНЗ, описані варіанти побудови моделей підготовки кваліфікованого робітника.

Ключові слова: інформаційно-освітній портал, електронні навчальні посібники, модель фахівця, професійні компетенції.

В статье раскрыто понятие «модель специалиста», проанализированы преимущества использования информационно-образовательной среды для учащихся и преподавателей ПТУ, описаны варианты построения моделей подготовки квалифицированного рабочего.

Ключевые слова: информационно-образовательный портал, электронные учебные пособия, модель специалиста, профессиональные компетенции.

The article explores the concept of «model professional», analyzed the benefits of information and educational environment for students and teachers of PTNZ described variants of models of training skilled workers.

Keywords: information and educational portal, electronic manuals, model specialist, professional competence.